

Til Forvaltningsledelsen
Kopi til Styregruppe og involverede socialrådgivere

Dato 02.06.16
Init.: PEJ
eDoc: 2015-012042-84

Evaluering af forsøg med socialrådgivere på skoler og i dagtilbud

Indhold

Indledning	1
Styregruppens sammenfatning	2
Formål med projektet	4
Organisering i forskellige modeller	5
Evaluering - formål	5
Aktiviteter – kvantitative	6
Skoleområdet – kvantitative aktiviteter	7
Dagtilbud – kvantitative aktiviteter	10
Faglig kvalitative resultater	12
Skoleområdet – kvalitative resultater	13
Dagtilbud – kvalitative resultater	20
Socialrådgivernes egen oplevelse af projektet	27

Indledning

Med det formål at styrke den tidlige forebyggende indsats målrettet sårbare børn og unge har byrådet i forbindelse med vedtagelse af budget 2016 besluttet at gennemføre et forsøg i Aalborg Kommune, hvor der placeres socialrådgivere uden myndighed på udvalgte skoler og i udvalgte dagtilbud indenfor kommunen. Flere kommuner har i flere år afprøvet lignende tiltag. Bla. har man i Københavns Kommune afprøvet en model med socialrådgivere placeret på skolerne. I forlængelse af dette forsøg har man nu på alle folkeskoler i Københavns Kommune tilknyttet socialrådgivere.¹ I denne rapport er beskrevet en evaluering af forsøget i Aalborg Kommune. Forsøget blev iværksat medio 2015 med en tidshorisont frem til udgangen af 2016.

De fire socialrådgivere indgår i fagmiljøer i dagtilbud og skoler, hvor de samarbejder med en række forskellige faglige funktioner. I denne evaluering er fokus især rettet mod at indsamle erfaringer vedr. opgaver og funktion i tilknytning til de fire rådgivere, som indgår i projektet.

¹ <http://www.kk.dk/skolesocial>

Udover at der i dagtilbuddene samarbejdes med det pædagogiske personale samarbejdes der naturligt med øvrige fagpersoner på området i det omfang, det er relevant. Konkret handler det om en projektansat familiepædagog i dagtilbuddene Aalborg Øst, som er en vigtig samarbejdspartner i dette projekt. Desuden samarbejdes med sundhedsplejen, tværfagligt team, særlige indsatspædagoger, sundhedsplejen osv. Faglighed og opgavevaretagelse i disse berørte fagfunktioner i dagtilbuddene er ikke beskrevet yderligere.

På skolerne samarbejder socialrådgiveren med trivselspersonen, inklusionsvejlederen, PPR-psykologen, sundhedsplejersken, UU-vejlederen og PLC-teamet – der især sammenfald i opgaver mellem trivselspersonen og socialrådgiveren. I projektperioden har der naturligt været brugt tid på at afklare snitflader mellem trivselspersonen og socialrådgiveren, idet socialrådgiveren i projektperioden har løst opgaver, som hidtil har været en del af trivselspersonens funktionsbeskrivelse. På de fleste skoler har man i forhold til snitfladen defineret socialrådgiverens opgaver til primært at rette sig mod familien mens trivselspersonen primært har arbejdet på elev- og klasseniveau.

Styregruppens sammenfatning

Nedenfor er kort beskrevet en sammenfatning af resultaterne i form af de opsamlede erfaringer fra forsøget. Beskrivelsen følger strukturen i punkterne under afsnittet "Formål med projektet" længere fremme.

- Erfaringerne fra forsøget viser, at brobygningen i forhold til familiegruppen er meget afgørende i forhold til at skabe sammenhæng mellem den tidlige forebyggende indsats og opgaveløsningen i familiegruppen. Der er tale om en brobygning mellem forskellige fagkulturer med forskellig sprog og i nogen grad forskellig forståelse af de samme faglige begreber. Udbyttet af denne brobygning kommer til udtryk i bedre løsninger i det konkrete samarbejde mellem faggrupperne. En vigtig sidegevinst er også, at underretninger og udtalelser kvalificeres inden de sendes til familiegruppen.
- For at brobygningen kan fungere effektivt, er det nødvendigt, at socialrådgiverne i hhv. dagtilbud og på skoler har en formaliseret eller aftalt tilknytning til kompetencemiljøerne i familiegrupperne. De personlige relationer til kompetencemiljøerne i familiegrupperne baner vejen for en velfungerende brobygning. På denne måde kommer socialrådgivernes funktion til at virke som en form for forpost i forhold til indsatserne i familiegruppen.
- Da der er tale om et forsøgsprojekt med ekstra ressourcer i forsøgsperioden, har det været muligt at målrette indsatsen mod problemerne i den tidlige fase. I kraft af den tilgængelighed som det medfører at have socialrådgiverne til rådighed, har det været muligt at kunne sætte ind med en indsats i den tidlige fase. Opsamlingen af erfaringerne fra det faglige personale i de berørte dagtilbud og skoler viser, at indsatsen giver rigtig god mening.
- At hjælpe borgerne med koordinering til andre relevante faglige samarbejdspartnere er en grundlæggende opgave for de medvirkende socialrådgivere. Det samme er i øvrigt gældende for de fagpersoner, som de arbejder sammen med i dagligdagen.
- Når det handler om den tværfaglige vejledning i forhold til de berørte familier, er det i forsøget blevet synligt, at socialrådgivernes uddannelsesmæssige baggrund sætter dem i stand til at kvali-

ficere den sociale indsats, især når opgaverne bevæger sig ind på det familiemæssige område. I samarbejdet med de øvrige fagpersoner tilfører socialrådgiverne en systematik og metodebevidsthed som er meget nyttig i den tidlige indsats. Ved at have fået tilført denne faglige profil er viften af kompetencer blevet udvidet eller kompletteret i forhold til de sociale problematikker, som personalet i dagtilbuddene og på skolerne er udfordret af i deres hverdag. Dette er naturligt mest udtalt i socialt belastede områder.

- Med hensyn til inddragelse af ressourcepersoner i familie og netværk, så er denne tankegang i udvikling både i dagtilbuddene og på skolerne. Arbejdet med at inddrage netværksressourcer kædes ofte sammen med benyttelse af den såkaldt "Signs Of Safty" metode (SOS-metoden). På skolerne er denne metode velkendt, mens metoden endnu ikke er helt så udbredt og anvendt i dagtilbuddene. Generelt opleves SOS-metoden som velegnet, når det handler om at afdække, hvad der bekymrer, finde frem til det som fungerer og afklare, hvad der skal ske fremadrettet. Dette sker i en proces sammen med familie/netværk og de relevante faglige personer. Forsøget er med til på dette område at understøtte fælles tænkning og fælles faglig sprog på tværs af både skoler og dagtilbud.
- I forhold til de formål, som i øvrigt har sammenhæng med Barnets reform skal nævnes, at den tidlige forebyggende indsats i form af anonym åben rådgivning (jf. Servicelovens § 11) giver rigtig god mening, når socialrådgiverne arbejder uden at have tilknyttet myndighedsfunktionen.
- Personalet i de berørte dagtilbud og skoler gør flittigt brug af den konsultative sparring og rådgivning, som socialrådgiverne tilbyder. Opgjort i forhold til hvilke opgaver der fylder mest hos socialrådgiverne, er tværfaglig råd og vejledning vedr. bekymring for mistrivsel hos børnene mest dominerende.
- Kontakten med borgerne i form af møder og samtaler med borgerne i form af elever (på skolerne) og familierne fylder meget i Socialrådgivernes hverdag. Opgjort kvantitativt udgør opgaverne med direkte borgerkontakt på 25% – 30% af den samlede opgavemængde. Andelen er højst på skolerne, hvilket skal ses i sammenhæng med, at socialrådgiverne i dagtilbuddene ikke er i direkte kontakt med børnene uden forældrenes deltagelse eller samtykke.
- I de socialt udsatte områder er efterspørgslen efter råd og vejledning mest udtalt. Forskellen i efterspørgslen efter råd og vejledning kan også være begrundet i, at forældrene i løbet af den korte tid, ikke har nået at tage tilbuddet til sig. Det sidste gælder især i dagtilbud Nørresundby/Nr. Uttrup, hvor der ikke har været den samme efterspørgsel som i de øvrige dagtilbud.
- Når det handler om ledelsesmæssig forankring af socialrådgiverne peger forsøget ikke entydig på én model. De fire socialrådgivere i forsøget har alle en forskellig kombination i forhold til funktionsområde og ledelsesmæssig forankring, og der har været tilfredshed med den organisering, som den enkelte har haft. Det er imidlertid en fælles holdning hos de fire projektansatte socialrådgivere, at uanset hvor de er forankret, så er det vigtigt, at de har en eller anden form for tilknytning til familiegruppen, så de fastholder opdateringen af den socialfaglige viden fra kompetencemiljøet i familiegruppen og løbende får faglig sparring herfra samtidig med, at de er synlige og tilgængelige på skoler og i daginstitutioner i dagligdagen. Projektet har ikke kørt længe nok til, at der kan nås en enighed i styregruppen om, hvilken organisering, der er den mest optimale.

Formål med projektet

Forsøget går ud på at afprøve og dokumentere erfaringerne af at placere to socialrådgivere på udvalgte skoler og tilsvarende at placere to socialrådgivere i udvalgte dagtilbud. Via socialrådgivernes tilstedeværelse på skoler og i dagtilbud er formålet, at:

- Bygge bro mellem dagtilbud, skole og familiegrupperne så samarbejdet styrkes.
- Være fokuseret mod en tidlig indsats, således at børn og familier støttes så langt som det er muligt, inden problemerne vokser til en størrelse, hvor myndighedsfunktionerne skal involveres.
- Yde hjælp til koordinering i forhold til relevante faglige samarbejdspartnere.
- Inddrage mulige ressourcepersoner i familie og netværk i forhold til at skabe holdbare løsninger til støtte for barnet og familien.

Projektet skal ses i tråd med Barnets reform, der sigter mod at styrke en tidlig, helhedsorienteret og tværfaglig indsats overfor udsatte børn. Familie- og Socialudvalget har sammen med Skoleudvalget besluttet at gennemføre projektet, og af beslutningsprotokollerne² fremgår, at følgende er gældende under gennemførelse af forsøget:

- At forebygge at børns vanskeligheder udvikler sig.
- At yde åben anonym rådgivning og vejledning til børn, unge og forældre, jf. Servicelovens § 11.
- At yde konsultativ bistand og rådgivning til lærere, pædagoger og andre relevante faglige personer.
- At fremme den gensidige forståelse og dialog mellem familierne og skolen eller dagtilbuddet.
- At sikre dialogen mellem familiegruppe og skole eller dagtilbud, når der foretages underretning eller der udarbejdes statusudtalelser.
- At understøtte skolen og dagtilbuddet i, at familiegruppen modtager underretninger om børn med behov for særlig støtte, når barnets problemer ikke alene kan afhjælpes gennem de inkluderende tiltag, som skolen eller dagtilbuddet ellers normalt kan trække på.
- At samarbejde med PPR, Sundhedsplejen, tværfagligt team og andre fagpersoner, som har sin gang på skolen eller i dagtilbuddet.
- At inddrage ressourcer fra familiens netværk eller lokalområde i arbejdet med at inkludere børn og forældre i lokalsamfundets aktiviteter og tilbud (organisationer, foreninger, klubber m.v.).

Ovennævnte er generelt gældende for begge områder, skole og dagtilbud. Pga. forskelligheden mellem de to områder, er der nogle særlige forhold, som gør sig gældende for især dagtilbudsområdet, hvor socialrådgiverne ikke på samme måde kan gå ind i vejledningssamtaler med børnene, som det vil være muligt for socialrådgiverne på skolerne. På dagtilbudsområdet yder socialrådgiverne vejledning til forældrene og ikke direkte til børnene.

² [Referat fra Budgetforligspartierne 02.02.15](#) og [Referat fra møde i Familie- og Socialudvalget 13.02.15](#)

Organisering i forskellige modeller

Der er tale om et samarbejdsprojekt mellem Familie- og Beskæftigelsesforvaltningen og Skoleforvaltningen, hvor fokus er at afprøve forskellige tværfaglige organisationsmodeller. Organiseringen af de fire socialrådgivere er derfor følgende:

Dagtilbudsområdet:

- Én socialrådgiver (Bente) er ansat til at virke i Dagtilbud Lindholm/Løvvangen og Dagtilbud Nørresundby/Nr. Uttrup samt i Dagplejen i de nævnte områder med ledelsesmæssig reference til familiegruppeleder i Familiegruppen Nord (Jenny Holm).
- Én socialrådgiver (Lotte) er ansat til at virke i Dagtilbud Tornhøj og Dagtilbud Smedegaarden samt i Dagplejen i disse områder med ledelsesmæssig reference til pædagogisk leder i Dagtilbud Tornhøj (Minna Susanne Jensen) og dagtilbudsleder i Dagtilbud Smedegaarden (Jesper Breddahl).

Skoleområdet:

- Én socialrådgiver (Heidi) er ansat til at virke på Farstrup skole, Filstedvejens skole og Seminarie-skolen med ledelsesmæssig reference til leder i PPR (Flemming Engel).
- Én socialrådgiver (Anne Louise) er ansat til at virke på Herningvejens skole og Mellervangens skole med ledelsesmæssig reference til en teamleder i Familiegruppen Øst (Anne-Mette Kann).

De omtalte dagtilbud og skoler er valgt sådan, at forsøget er særlig fokuseret på de mest belastede områder set ud fra socioøkonomiske belastningsfaktorer.

For alle fire socialrådgivere gælder det, at kombinationen mellem det område, hvor man har sit daglige virke og den ledelsesmæssige reference er forskellig. Og formålet er dels at afdække og beskrive fordele og ulemper ved de forskellige modeller og dels at beskrive nogle af de vigtigste forhold og dilemmaer, som gør sig gældende afhængig af hvilken model for organisering. Set i lyset af hvor vigtigt det er, at flere fagområder kan arbejde og koordinere på tværs i en helhed er det vigtigt at arbejde med disse problemstillinger.

Overordnet på tværs af de to forvaltninger er nedsat en styregruppe med ledelsesmæssige repræsentanter fra begge forvaltninger. De ledere som har reference til en af socialrådgiverne indgår i styregruppen.

Der er organiseret en mødestruktur, som betyder at socialrådgiverne mindst fire gange i løbet af projektet har mødtes i en netværksgruppe med deltagelse af leder i PPR, Flemming Engel og familiegruppeleder i Nord, Jenny Holm. Der er desuden aftalt møde- og dialogforaer, hvor socialrådgiverne deltager løbende.

Evaluering - formål

Projektets organisering og form kan sammenlignes med et praktisk "laboratorium", hvor faglige metoder afprøves i forskellige organisationsmodeller med henblik på åbent at udfordre problemstillingerne, som konstant erfares i tværfagligt samarbejde på tværs af organisatoriske snitflader.

Formålet er at afprøve i hvilket omfang de beskrevne formål ovenfor kan gennemføres under de givne præmisser, som er valgt i forhold til organiseringen af socialrådgiverne.

Evalueringen beskriver følgende områder:

1. Resultater beskrevet som aktiviteter i et overbliksbillede. Aktiviteterne er opgjort kvantitativt med henblik på at få et overblik over hvilke aktiviteter, der har været i fokus ved løsning af opgaverne i dagligdagen.
2. Faglige resultater kvalitative – dvs. beskrivelse af i hvilket omfang de beskrevne formål ovenfor er opfyldte vurderet fagligt og kvalitativt. viden fra socialrådgivernes erfaringer på mødeform, fokus-gruppeinterview på møde med samarbejdspartnere.
3. Resultater i forhold til organisering – dvs. beskrivelse af erfaringerne set i forhold til forskelligheden i organisering. I beskrivelsen indgår erfaringerne opsamlet fra de involverede dagtilbud og skoler samt fra de fire involverede socialrådgivere.

I tilknytning til forsøget er der ikke gennemført effektanalyser eller forløbsanalyser med en præcis afdækning af statistiske effekter på individniveau. Analyseaktiviteter af en sådan karakter vil kræve en længere forsøgsperiode og et betydeligt mere omfattende analysedesign. Afledte effekter i form af ændringer i antal underretninger eller skoleudtalelser eller kvaliteten i disse er heller ikke opgjort kvantitativt. Årsags-sammenhængen mellem antal underretninger og en tidlig indsats ikke entydig og slet ikke indenfor den tidshorisont, som der arbejdes med i dette projekt.

Aktiviteter – kvantitative

I dette afsnit er kvantitativt beskrevet socialrådgivernes vigtigste kontaktflader/samarbejdsflader, som er helt afgørende for at de kan løse deres opgave.

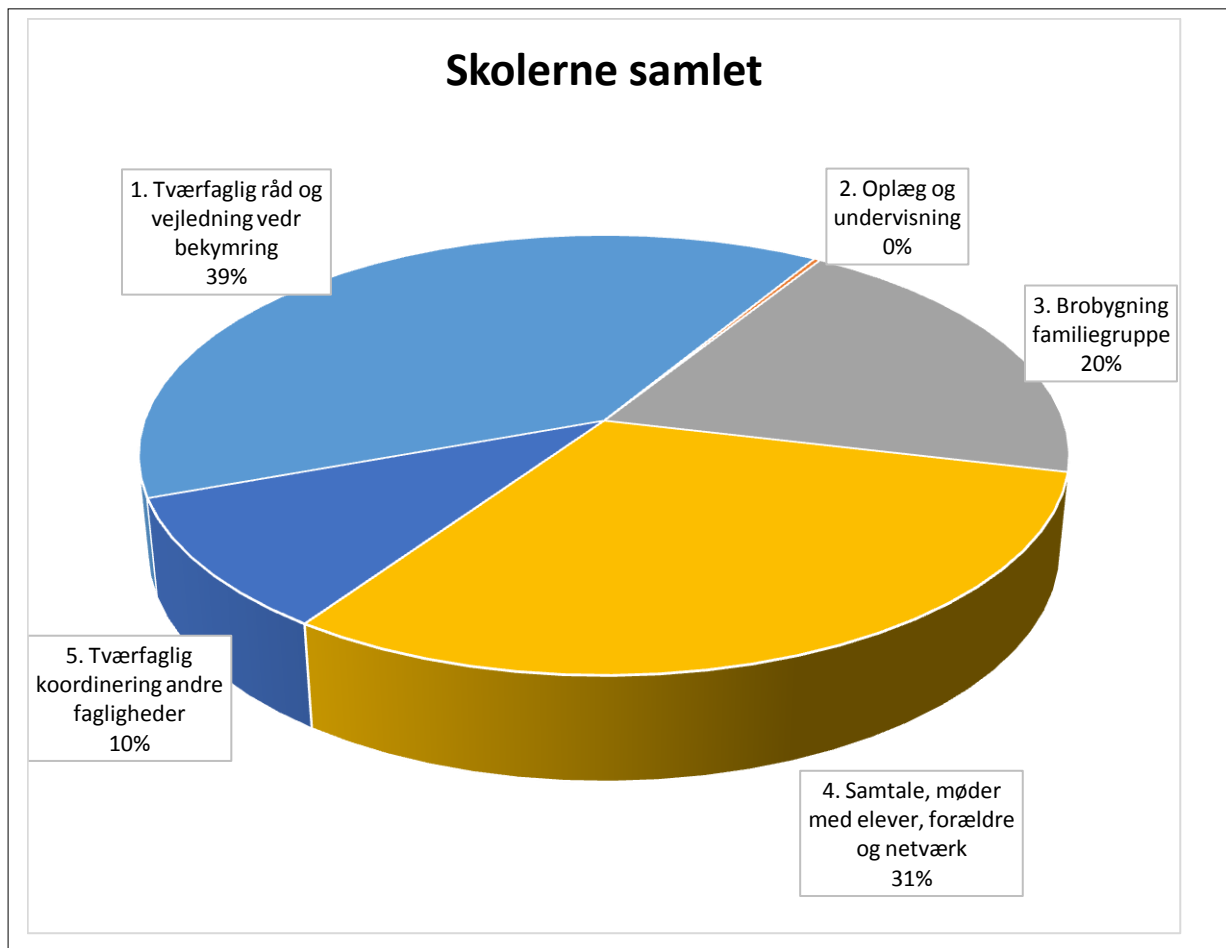
Ved opstart af projektet er der udpeget aktiviteter, hvor der løbende af socialrådgiverne er ført optælling eller statistik over deres aktiviteter. Overordnet omfatter statistikken følgende emner opdelt i hovedgrupper:

1. Tværfaglig råd og vejledning vedr. bekymring
2. Oplæg og undervisning
3. Brobygning i forhold til familiegrupper
4. Samtale, møder med elever/børn, forældre og netværk
5. Tværfaglig koordinering i forhold til andre fagligheder

I den kvantitative opgørelse er der talt sammen på aktiviteterne inden for ovennævnte emner. Formålet med statistikken er at beskrive, hvilke opgaver, der i socialrådgivernes dagligdag har været i fokus, og som de har brugt deres tid på. Dvs. statistikken er udtryk for en overordnet prioritering i socialrådgivernes indsats. Statistikken er ikke udtryk for en præcis beskrivelse af, hvor meget tid, der er brugt på opgaverne inden for hovedgrupperne, idet der ikke er lavet målinger på forbrug af tid opgjort på opgaver. I beskrivelsen af resultaterne for hhv. skole og dagtilbud er hovedgrupperne af opgaver beskrevet yderligere.

Skoleområdet – kvantitative aktiviteter

I figuren er vist en kvantitativ opgørelse over socialrådgivernes opgaver på skoleområdet

Nedenfor følger en beskrivelse af fordelingen på opgaver i hovedgrupper.

Ad. 1: Tværfaglig råd og vejledning vedr. bekymring. (39%)

Aktiviteterne omfatter vejledning, faglig sparring målrettet personale ansat på skolerne. Aktiviteterne omfatter følgende opgaver:

- Tværfaglig sparring med personalet
- SOS-møder³ med deltagelse af personalet
- Klassekonferencer, hvor der har været foretaget en elevgennemgang sammen med personalet, som kan bestå af flere faggrupper.
- Åben rådgivning tilbudt personalet på skolerne.

³ [Signs of safety](#) er en udrednings- og analysemetode, der egner sig til at blive brugt i tværfaglig fora med deltagelse af forskellige fagpersoner med eller uden deltagelse af borgeren selv. Metoden går i korthed ud på, at man systematisk arbejder med fokus på, hvad der bekymrer, hvad der fungerer, og hvad der kan gøres fremadrettet i en handleplan.

Generelt på skolerne er fokus rettet mod de elever, hvor man har en bekymring for mistrivsel, som meget ofte men ikke altid er sammenkædet med et for højt fravær.

Ad 2: Oplæg og undervisning (0,3%)

Her er der tale om egentlig undervisning målrettet personalet på skolerne. Socialrådgiverne har i projektforløbet gennemført egentlige undervisningsaktiviteter tre gange. Samlet set har denne aktivitet indtil videre ikke fyldt meget.

Ad 3: Brobygning i forhold til familiegrupperne (20%)

Aktiviteter i relation med familiegrupperne handler om brobygning, der går *begge* veje i samarbejdsfladen mellem skole og familiegruppe. Fra skolens side handler det om hjælp til kvalificering af underretninger og skoleudtalelser, således at dokumentationen, der fremsendes til familiegruppen også her fortolkes og forstås jf. den faglige forståelse, som er gældende i denne myndighedsfunktion. Brobygningen omfatter også, at socialrådgiver i nogle tilfælde sammen med familien deltager på et første møde med familiegruppen og på denne måde bygger bro ind i familiegruppen. Brobygningen omfatter også, at der etableres en hurtigere relation/kontakt i forhold til bekymringsbørn, hvor oplevelsen er, at der ikke sker noget fra familiegruppens side selvom der er en sag i familiegruppen. Fra familiegruppens side handler brobygningen om, at der på skolen skabes forståelse for arbejdsgange og metoder i myndighedsfunktionen. Og omvendt handler det også om, at man i familiegrupperne får en forståelse for hverdagen og opgaverne, der løses på skolen.

Målet er at skabe en fælles forståelse for de faglige processer i begge fagfunktioner, selvom det måske ikke direkte er synligt for den anden part.

Brobygningen omfatter også sager, der bliver afsluttet i familiegruppen, og hvor det vurderes sammen med forældrene, at der er behov for en mindre socialfaglig indsats, som hermed løses af socialrådgiveren på skolen.

Ad 4: Samtaler, møder med elever, forældre og netværk (31%)

I denne gruppe indgår alle aktiviteter, hvor socialrådgiver har *direkte* borgerkontakt. Det handler om møde-aktiviteter med tværfaglig deltagelse afviklet efter SOS-metoden, individuelle samtaler med elever, samtaler med både elever og forældre med og uden deltagelse af personale fra skolen - afhængig af situationen. Generelt handler det om, at socialrådgiverens kompetence i forhold til at kunne arbejde socialfagligt med et familiemæssigt fokus kommer til udtryk i disse situationer. Det er opgaver, som i udgangspunktet ikke kan løses af andre faggrupper på skolerne, da man ikke har de fornødne fagkompetencer. Vedr. SOS-metoden, så er denne metode velkendt på skolerne. Mht. fokus på netværksressourcer er man inden for skoleverden på vej mod et stærkere fokus på ressourcerne udover barnets forældre. Dog kan der være undtagelser inden for nogle etniske grupper, hvor der kan være tradition for at trække på et stort familiemæssigt netværk. I nogle tilfælde trækker etniske kulturer dog i modsatte retning. Åben rådgivning målrettet forældre og elever indgår i denne aktivitetsgruppe.

Ad. 5: Tværfaglig koordinering med andre fagligheder (10%)

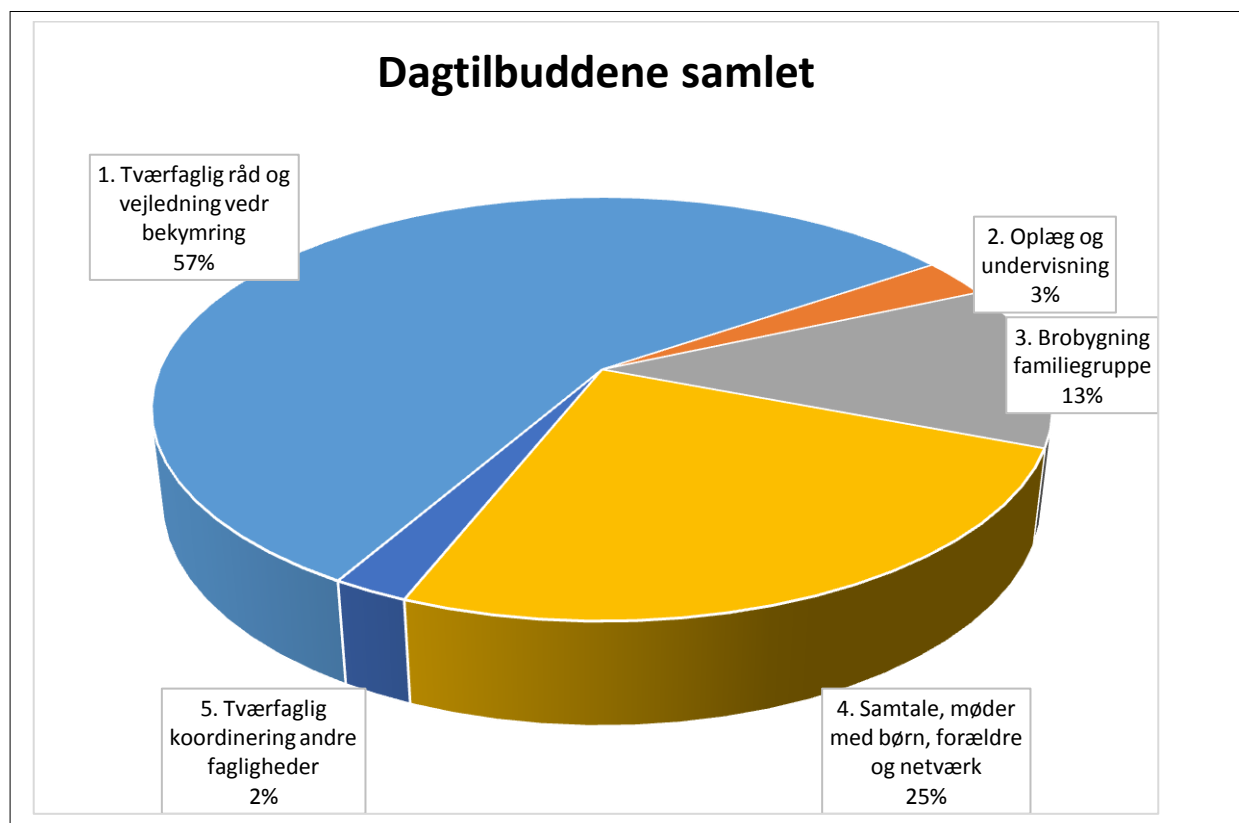
Koordinering i forhold til andre fagligheder og faglige funktioner og tilbud handler om alt udover samarbejdsfladen med familiegrupperne for så vidt, at der er tale om enten forskellige myndighedsfunktioner eller faglige tilbud, som kan være enten åbne tilbud eller tilbud, som kræver en visitation fra visiterende myndigheder.

Sammenfatning vedr. kvantitative opgaver på skolerne

Fordelingen på hovedaktiviteterne skolerne imellem afviger ikke meget. Dog kan nævnes, at for Mellervangsskolen udgør brobygningen i forhold til familiegruppen lidt mindre end gennemsnittet. På Mellervangsskolen er i forvejen ansat en skolesocialrådgiver af skolens eget driftsbudget. Der er aftalt en opgavefordeling, hvor socialrådgiveren i forsøgsprojektet primært har fokus rettet mod eleverne, hvor der *ikke* er en sag i familiegruppen, mens skolesocialrådgiver på skolen har fokus på de børn, hvor der er en sag i familiegruppen.

Dagtilbud – kvantitative aktiviteter

I figuren er vist en kvantitativ opgørelse over socialrådgivernes opgaver inden for dagtilbudsområdet.

Nedenfor følger en beskrivelse af opgaverne inden for hovedgrupperne, som er vist i illustrationen ovenfor.

Ad 1: Tværfaglig råd og vejledning vedr. bekymring (57%)

Aktiviteten omfatter:

- Tværfaglig sparring med personalet
- SOS-møder med personalet
- Generel råd og vejledning.

Fokus i dagtilbuddene er på konkrete børn, der er en bekymring for. I dagtilbuddene i Øst dækker aktiviteten også råd og vejledning i samarbejde med en ansat familiepædagog.

Den enkeltaktivitet, som fylder ca. 2/3 inden for denne aktivitetsgruppe handler om råd og vejledning vedr. konkrete bekymringsbørn, hvor personalet har brug for hjælp i konkrete situationer. Inden for denne hovedgruppe af aktiviteter har alle opgaver i en eller anden form udgangspunkt i konkrete bekymringsbørn, men formen og metoden varierer.

Ad. 2: Oplæg og undervisning (3%)

Her er tale om egentlig *undervisning* målrettet personalet i dagtilbuddet. Også inden for dagtilbudsområdet fylder undervisning i sin rene form indtil videre ganske lidt i det samlede billede.

Ad. 3: Brobygning i forhold til familiegruppe (13)

Brobygningen handler om hjælp til kvalificering af udarbejdelse af underretninger og statusudtalelser, som sendes til familiegruppen. Socialrådgiverne hjælper konkret med at kvalitetssikre beskrivelserne, som sendes til familiegruppen. Socialrådgiverne hjælper også i kontaktformidlingen med familiegruppen i situationer, hvor der er en sag i forvejen. Der er situationer, hvor socialrådgiveren deltager på et opstartsmøde med modtagefunktionen i familiegruppen.

Socialrådgiverne hjælper også med brobygningen begge veje. Det handler om at skabe forståelse og indsigt vedr. arbejdsrutiner og rammer for den dagligdag, som finder sted i familiegruppen og modsat i forhold til at skabe viden og forståelse i familiegruppen for faglighed og opgaver, der løses inden for dagtilbuddet. I praksis er der mange varianter og nuancer i socialrådgivernes samarbejdsrelationer i snitfladen mellem dagtilbud og familiegruppe.

Ad. 4: Samtale, møder med børn, forældre og netværk. (25%)

Her handler om det om aktiviteter, hvor socialrådgiverne er i direkte borgerkontakt med forældre (og børn). Det forekommer sjældent, at socialrådgiverne er i direkte samtale med et barn, uden at forældrene er tilstede, og det er altid med samtykke. Den direkte kontakt alene med børnene i dagligdagen varetages af det pædagogiske personale.

Socialrådgivernes samtale med forældrene forekommer både i daginstitutionen og i hjemmet. Det er samtaler med forældre både alene og med deltagelse af personale fra dagtilbuddet. Formen bestemmes ud fra den konkrete situation og problemstilling. Nogle samtaler afvikles efter SOS-metoden.

Der er tilbud om åben rådgivning til forældre, men dette benyttes ikke i særligt stort omfang.

Tilbud om rådgivende samtaler med forældrene har et andet indhold når det udføres af tilbuddets eget personale. Socialrådgiverne har andre kompetencer og flere redskaber, når det handler om tværfaglige problemer og emner på den familiemæssige del i den tidlige forebyggelse.

Ad. 5: Tværfaglig koordinering i forhold til andre fagligheder (2%)

Aktiviteter i denne gruppe omfatter brobygning og formidling af kontakt til alle typer af tilbud og myndigheder, som har relevans i vejledningen målrettet familier med børn i dagpasning. Samlet set fylder aktiviteterne inden for denne gruppe ikke meget.

Sammenfatning vedr. kvantitative opgaver i dagtilbuddene

På tværs af de fire dagtilbud er fokus på opgaverne næsten ens. Der er tale om ganske beskedne forskelle. Den aktivitet, hvor de største forskelle findes er brobygningen til familiegruppen. I de to dagtilbud i

Aalborg Øst er denne andel lidt højere end tilfældet er i de to dagtilbud i Nord. Omvendt forholder det sig med undervisning. Dette fylder lidt mere i Nord end i Aalborg Øst.

Ved fokusgruppemøderne har forskellen mellem socialrådgivernes tilbud og tilbuddet fra tværfagligt team været drøftet. Begge tilbud omhandler den tidlige forebyggende indsats. Snitfladen i løsning af opgaverne har været drøftet inden opstart af projektet. Den væsentligste forskel opleves at være socialrådgivernes tilgængelighed i dagligdagen. Tilgængeligheden er med til at styrke den tidlige opsporing.

Faglig kvalitative resultater

Metoden for opsamling af de kvalitative resultater har været afholdelse af fokusgruppemøder på de fem skoler og i de fire dagtilbud, som indgår i projektet. Socialrådgiverne i projektet har hver især aftalt deltagerkredsen med lederne på deres respektive områder. På alle skoler har der været ledelsesrepræsentation og en eller flere repræsentanter fra skoles trivselsfunktion. I dagtilbuddene har der på møderne været deltagelse fra alle daginstitutioner. Det har varieret lidt om deltagelsen har omfattet de pædagogiske leder og eller repræsentanter fra det pædagogiske personale.

På møderne har været anvendt en fælles dagsorden bestående af følgende punkter.

1. Tidlig indsats: Hvad er jeres erfaringer i forhold til formålet at yde en tidlig og forebyggende indsats herunder åben/anonym rådgivning, inden problemerne udvikler sig og kræver indsats fra familiegruppen?
2. Tværfaglig koordinering: Hvad er jeres erfaringer i forhold til at yde hjælp til en god koordinering/brobygning mellem relevante fagpersoner og faglige funktioner?
3. Konsultativ rådgivning: Hvad er jeres erfaringer i forhold til formålet at yde konsultativ rådgivning?
4. Samarbejdet i forhold til familiegruppe: Hvad er jeres erfaringer i forhold til formålet at sikre en god dialog og forventningsafstemning i forhold til familiegruppen?
5. Inddragelse af ressourcepersoner i netværk: Hvad er jeres erfaringer i forhold til formålet via dialog at inddrage mulige ressourcepersoner i familie og netværk for at skabe holdbare løsninger? (Inddragelse af børnene selv indgår også her)
6. Organisering: Hvad er jeres erfaringer i forhold til projektsocialrådgivers ledelsesmæssige reference/organisering?
7. Har I supplerende bemærkninger?

Der er gennemført i alt 10 fokusgruppemøder⁴ (inkl. Daglejen i Nord) og nedenfor følger en sammenfatning fra fokusgruppemøderne opdelt på skoler og dagtilbud.

⁴ [Referaterne fra fokusgruppemøderne er tilgængelig i eDoc](#)

Skoleområdet – kvalitative resultater

Nedenfor følger opsamling af resultaterne fra fokusgruppemøderne på skolerne.

Ad. 1: Tidlig indsats

Gennemgående er budskabet fra skolerne, at det nu er muligt at sætte ind med hjælp og vejledning til børn og forældre *inden* det går galt. Skolerne oplever ganske ofte en magtesløshed, når de står overfor mistrivelsesproblematikker hos en elev, hvor problematikken har årsager i familiemæssige forhold. Personalet på skolerne er ikke uddannet til at håndtere problematikker i familien. De pædagogiske kompetencer på skolerne er primært fokuseret på håndtering af børnene/eleverne – og i mindre grad på håndtering af problematikkerne i inden for de voksnes område på hjemmefronten. Konsekvensen bliver derfor ofte, at der ikke bliver grebet ind med tilbud om hjælp, selvom man kan se problemerne. Her kommer socialrådgiverne på skolerne ind i billedet, idet de via deres tilgængelighed ved at være fysisk placeret på skolerne hurtig bliver involveret, når behovet er der.

”Nu kan vi tidligt tage brådden af bekymringerne i forhold til et barns trivsel. Heidi (socialrådgiver) kan lave familiearbejde og hjælpe dem tidligt på rette kurs. Uden hende er skolen magtesløs i sådanne situationer”, fortæller Søren Madsen, Farstrup Skole

Det bliver sagt gentagne gange, at fordelene består i, at socialrådgiverne formår at stille spørgsmål på en måde og ud fra et andet fagligt perspektiv, som åbner op for, at der kan skabes løsninger, hvor familien involveres på en både faglig og konstruktiv måde.

Socialrådgivernes opgaver varierer afhængig af præmisserne og de konkrete situationer hvor deres hjælp og vejledning efterspørges. Det er gennemgående, at fokus på langt de fleste opgaver, som de har løst i projektet, har handlet om indsatser, der finder sted i en såkaldt tidlig fase – dvs. inden problematikken i de konkrete tilfælde har udviklet sig til problemer af en sådan alvor, at der skal underrettes til familiegruppen.

Og holdningen er den samme på de fem medvirkerne skoler, at socialrådgiverne løser opgaver, som kræver en faglighed, som de ellers ikke har på skolen. Eneste undtagelse er Mellervangsskolen, hvor man i forvejen har en skolesocialrådgiver ansat af egen driftsbudget. Her har man aftalt en opgavefordeling, hvor forsøgsprojektets socialrådgiver har været prioriteret til opgaver i den såkaldt tidlige fase, hvilket er i overensstemmelse med intentionen i projektet.

Ad. 2: Tværfaglig koordinering

På alle de involverede skoler er der i forvejen organiseret forskellige former for samarbejde mellem fagpersonerne på den enkelte skole, hvor man arbejder med trivselsproblematikker. Det hedder lidt forskelligt skolerne imellem, men fælles for dem er, at de har organiseret et team eller tilsvarende, hvor opgaver vedr. opfølgning overfor trivselsproblematikker varetages efter aftalte processer og systematikker. Det har været naturligt for projektets socialrådgivere at blive sluset ind i disse kompetencemiljøer. På denne måde har socialrådgiverne relativt hurtigt været i gang med deres kerneopgaver godt hjulpet af, at man på skolerne i forvejen oplever en udtalt mangel på hjælp i forhold til de opgaver, som socialrådgiverne er i stand til at løse. Bla. i kraft organiseringen af kompetencemiljøerne på skolerne bliver tværfaglig koordi-

nering og brobygning til andre fagligheder en naturlig funktion i dagligdagen. Dette kommer også til udtryk via de i forvejen etablerede samarbejdsfora, som f.eks. trivselsforum og SSP-samarbejdet.

Med tilknytning af en socialrådgiver til de trivselsesforebyggende kompetencemiljøer på skolerne udvides viften af hurtig tilgængelig fagligheder inden for området, hvilket i øvrigt fremmer den tværfaglige koordinering.

Socialrådgiverne er faste deltagere på de regelmæssige møder i skolens trivselsforum - et tværfagligt forum med sundhedsplejerske, socialrådgiver fra en familiegruppe, psykolog fra PPR og trivselspersoner fra skolen. Der er lavet en aftale med de to skoler, hvor Anne Louise er socialrådgiver, at hun på vegne af familiegruppen øst varetager socialrådgiverfunktionen i skolernes trivselsforum. Hun er ledelsesmæssig forankret hos en teamleder i Familiegruppen Øst.

Trivselsforum mødes månedligt på den enkelte skole for at behandle konkrete bekymringsbørn. I udvælgelse af bekymringsssager til behandling i trivselsforum indgår socialrådgiverne naturligt i samarbejde med øvrig trivselspersonale og/eller personalet i øvrigt på skolen. På skolerne i forsøgsprojektet er der enighed om, at behovet for socialrådgiverkompetencen i dagligdagen med den tilgængelighed, dette indebærer, er betydelig større, end hvad der dækkes via trivselsforum. Skolerne oplever ikke, at behovet for socialfaglig sparring er dækket ind via trivselsforum.

Vedr. tværfaglig koordinering henvises i øvrigt til [Håndbogen på tværs](#), som er manualen for den tværfaglige koordinering inden for børn og unge i Aalborg Kommune.

Ad. 3: Konsultativ rådgivning

Gennemgående for socialrådgivernes konsultative rådgivning på skolerne er, at den foregår i sammenhæng med den i forvejen organiserede indsats for opfølgning i forhold til trivsels- og fraværsproblematikker på skolerne. Som omtalt tidligere har skolerne i lidt forskellig form afhængig af størrelse, kultur og præmisser i øvrigt organiseret sig med trivselsperson(er) og inklusionspersonale og i ét tilfælde nemlig på Mellervangsskolen har man også en socialrådgiver ansat i forvejen. Socialrådgiverne har skullet definere sin rolle og sine opgaver i samarbejde med trivselspersonalet på den enkelte skole, hvilket af naturlige årsager er forløbet lidt forskelligt skolerne imellem. Organiseringen er forskellig skolerne imellem, hvilket også afhænger af skolens størrelse. Processen for socialrådgivernes definition af egen rolle og opgaveløsning i samarbejde med personalet på skolerne er imidlertid i hovedtræk nogenlunde ens. Og det forhold, at der i forvejen på de enkelte skoler er et forum for opfølgning i forhold til trivselsarbejdet har betydet, de relativt hurtigt er kommet i gang med løsning af de konkrete opgaver.

Der har naturligvis været variationer i forhold til hvordan socialrådgiverne konkret har grebet opgaverne an i opstarten. Der har været holdt informationsmøder for personalet, deltagelse på teammøder og personalemøder mv. Og i nogle tilfælde har socialrådgiverne i højere grad selv skullet tage nogle initiativer end i andre. Fælles for alle skoler er, at når man på skolen har fået øjnene op for, hvad projektet går ud på, og hvad der konkret er socialrådgivernes opgave, så har der også været stor efterspørgsel efter deres hjælp og vejledning. Socialrådgiveren på Seminariskolen fortæller f.eks. at "Der er nærmest ikke en spisepause, uden at man også giver et par gode råd".

Socialrådgivernes tilgængelighed bliver omtalt gentagne gange som en stor fordel. At socialrådgiverne er lige ved hånden og hurtigt træder til med hjælp og vejledning bliver fremhævet igen og igen.

Skolerne oplever, at socialrådgiverne er gode til at bryde isen i forhold til at sætte ord eller italesætte bekymringerne konkret.

Det handler rigtig meget om rådgivning, vejledning og drøftelse af problemstillinger i forhold til børn, hvor personalet på skolen er bekymret for et barns trivsel, og hvor der indgår *familiemæssige* problemstillinger i tilknytning til barnet. Dette mønster er gennemgående. Det er netop sådanne problemstillinger, som er socialrådgivernes kernekompetenceområde, og det er inden for dette fagområde, deres hjælp bliver efterspurgt al den stund, at man ikke forvejen har denne fagkompetence på skolen. Og det lyder fra de deltagende skoler, at socialrådgiveren i sådanne situationer ofte giver en hjælp, der betyder, at en fastlåst situation løses op med det resultat, at det er muligt at handle aktivt i sagen med henblik på at få afhjulpet eller komme ind i en konstruktiv proces i de konkrete situationer. En af kollegerne fra det såkaldte Kompetencecenter på Filstedsvejens Skole udtrykker det sådan: "Vi er uddannet som lærere og pædagoger. Heidi tilføjer en faglighed, som vi andre ikke kan. Tidligere "legede" vi nogen gange socialrådgiver, for vi har ikke den baggrund, men vi var nødt til at bevæge os ind i familiefeltet. Det er er imidlertid vigtigt at have Heidis faglighed med også i sådanne sager".

Meget ofte bliver socialrådgiverne involveret på baggrund af et for stort fravær hos en elev. Det er helt normal praksis, at socialrådgiverne deltager i sammenhænge, hvor oversigter eller lister med oplysninger om fravær gennemgås sammen med det faglige personale på skolen. I disse drøftelser aftales i hvilke tilfælde socialrådgiverne involveres yderligere med hjælp og vejledning.

På Filstedvejens skole blev det nævnt af en afdelingsleder, at der kan være tilfælde, hvor socialrådgiveren med fordel kan deltage på et indskrivningsmøde. I de situationer hvor man på skolen har en bekym-

"Der er kommet en ny faglighed i spil, der blander sig med det pædagogiske personales. Lærere og pædagoger har, naturligt, deres udgangspunkt i barnet. Anne Louises (socialrådgiver) perspektiv er bredere. Hun har mulighed for, at se på hele familien. Der er nogle gange forskel på, hvordan forældrene oplever barnet hjemme, og hvordan barnet opleves i skolen. Barnet kan f.eks. fungere godt i skolen, men mindre godt i hjemmet eller omvendt. Anne Louise bringer en anden faglighed i spil, hvor man ser barnet i et bredere perspektiv, der rummer hele barnets liv og sociale situation. Anne Louise kan gå langt mere i dybden og har nogle andre redskaber end lærerne og pædagogerne til at håndtere sådanne sager. Familier med sociale problemer, som ikke kan løses i skoleregi falder nogen gange "mellem to stole" – sådanne sager griber Anne Louise. Forældrene er ofte usikre og ved ikke lige hvor de skal hente hjælp, eller har måske heller ikke overskuddet til at efterspørge hjælp. Her er det en meget stor fordel med Anne Louises tilgængelighed, som betyder at hun hurtigt kan træde til og hjælpe i sådanne situationer", fortæller David Kovalski, viceskoleleder, Herningvejens skole

ring forud for et indskrivningsmøde, kan det være en fordel at have socialrådgiveren med på det første møde med forældrene. Dette har dog ikke været afprøvet endnu i praksis.

Socialrådgiverne har faste dage på skolerne. Den ene af de to socialrådgivere har to dage på hhv. Filstedvejens skole og Seminarieskolen, mens hun har én dag om ugen på Farstrup Skole. Den anden socialrådgiver deler tiden nogenlunde ligeligt mellem Herningvejens skole og Mellervangsskolen.

I forsøget har der været en klar afgrænsning i forhold til, at det er problematikker hos børn/elever og familie i den såkaldt *tidlige fase*, som er i fokus. På Mellervangsskolen, er opgavefordelingen, at projektets socialrådgiver har primær fokus på de elever, hvor der ikke er en sag i familiegruppen, mens skolesocialrådgiveren følger op i forhold til de elever, hvor der er sag i familiegruppen øst. (Det er oplyst fra skolen, at der er en sag i familiegruppen på 42 pct af eleverne på skolen).

SOS-metoden er kendt og udbredt på de medvirkende skoler, hvorfor socialrådgiverne i dialogprocesser med udredning og beslutning om opfølgning har fælles sprog og metodeplatform sammen med skolerne, når SOS-metoden anvendes.

Ad. 4: Samarbejdet i forhold til familiegruppe

Et af formålene med forsøget er, at socialrådgiverne bygger bro mellem familiegrupperne og i dette tilfælde skolerne. Fra skolerne er meldingen generelt, at socialrådgivernes indsats på dette område er til stor hjælp. Der er tale om brobygning mellem to forskellige faglige funktioner og sektorer, hvor det er afgørende vigtig med gensidig forståelse på begge sider af samarbejdsfladen.

Konkret handler det bla. om hjælp og vejledning ved udarbejdelse af underretninger, som sendes til familiegruppen. Fra alle skoler er meldingen, at det er til stor hjælp og nytte med socialrådgivernes faglighed og evne til at præcisere, hvilke oplysninger, der er relevante at få beskrevet i dokumentationen, der fremsendes til familiegrupperne.

En af skolerne forklarer det sådan: *"Hun (socialrådgiveren) har gjort vore underretninger skarpere. Før kunne vi være vævende, men nu er vi præcise. Vi får præcis beskrevet, hvad der er meningen med, at vi sender denne underretning"*.

I projektet er det blevet tydeligt, at den faglige forståelse og kultur er forskellig skoler og familiegrupper imellem. De to medvirkende socialrådgivere på skolerne har begge erfaret, hvor svært kommunikationen kan være mellem de to forskellige fagkulturer.

Det forekommer ikke sjældent, at beskrivelser i underretninger og statusbeskrivelser set fra en socialrådgivervinkel ikke tilstrækkeligt afspejler den "reelle" virkelighed omkring barnet/eleven. Og det skyldes *ikke* sjusk eller manglende vilje hos skolernes personale. Det hænger sammen med, at der er tale om to forskellige fagkulturer uden tilstrækkelig fælles forståelsesramme for, hvordan bekymringer vedr. et barns trivsel og omsorgssvigt skal beskrives og forstås ens på begge sider af samarbejdsfladen. Begge har de oplevet, at kvalitetssikre underretninger og statusbeskrivelser, som set med socialrådgiverøjne ikke gav anledning til bekymring, hvis vurderingen alene havde udgangspunkt i det skrevne materiale.

"I begyndelsen læste jeg en meget flot udtalelse, men jeg blev ikke bekymret på baggrund af udtalelsen. Det var først da lærerne fortalte om barnet og dets problemer, at jeg blev bekymret. Familiegruppen ville sikkert tolke udtalelsen på samme måde. Skolen var bekymret for barnet, men fik det ikke tydelig nok udtrykt". (Citat af Heidi Hjorth Jensen, Socialrådgiver i projektet)

Skolerne oplever desuden, at det er til stor hjælp, når socialrådgiverne sammen med forældrene gennemgår indholdet i en underretning eller statusbeskrivelse forud for fremsendelse til familiegruppen. Denne gennemgang kan undertiden være konfliktfyldt, hvilket yderligere vanskeliggør samarbejdet mellem lærer og forældre og barn.

I nogle tilfælde omfatter brobygningen, at socialrådgiveren tilbyder en familie at deltage på det første møde sammen med modtagelsen i familiegruppen, således at overdragelsen til familiegruppen næsten bliver "håndholdt". Udover at dette kan være med til at sikre trygheden hos familien undervejs i processen ind i familiegruppen, så sikrer det også at nyttig information om, hvad der er blevet arbejdet med forinden fra skolens side også indgår i grundlaget for vurderingen fremadrettet i familiegruppen.

Begge socialrådgivere peger på, at skolerne ikke sjældent undlader at oplyse om de initiativer og indsatser, som man måske gennem en lang periode har gjort for at løse problemerne, hvilket igen hænger sammen med den forskellige fagkultur og manglende bevidsthed om, hvilken dokumentation familiegruppen efterspørger.

I situationer hvor skolerne oplever, at fremsendte underretninger eller statusbeskrivelser tilsyneladende ikke medfører nogen reaktion fra familiegruppen, hjælper socialrådgiverne dels med at bibringe forståelse på skolen for, hvordan arbejdet foregår i familiegruppen, og dels at det fortsat er skolens opgave at arbejde med problematikkerne.

Det hænder også, at socialrådgiverne tager kontakt til familiegruppen for at fremme opfølgningen i konkrete sager. Dette gøres ikke uden at familien har givet samtykke.

Når det handler om samarbejdet med familiegrupperne er oplevelsen på Filstedvejens skole og Møllervangsskolen, at Familiegruppen Øst er langt væk, som det udtrykkes. Man oplever manglende handling fra familiegruppen efter fremsendte underretninger og/eller statusbeskrivelser. Problemerne er særlig udtalte på Møllervangsskolen, hvorfra det også lyder, at der er aftalt møde mellem skoleledelsen og ledelsen i familiegruppen med henblik på opfølgning på de omtalte forhold.

Da det i stor udstrækning er de *samme* børn, som der er sager på i familiegruppen, og som giver udfordringer på skolerne, giver brobygningen og fælles koordinering familiegruppe og skole imellem rigtig god mening. Manglende koordinering hen over denne snitflade medfører i flere henseende ressourcespild.

Når vi samarbejder og hjælper hinanden med, at have de oplysninger der er behov for, for at kunne hjælpe barnet i hvert vores regi, så går det hele op i en højere enhed, og familien får hurtigere den rette hjælp. Dette bevirker, at vi kan være med til at forebygge at problemerne vokser sig større og at der er behov for en mere indgribende indsats. Vejen til hjælpen bliver langt kortere og opgavefordelingen mere tydelig, som det f.eks. fremgår af følgende tilbagemelding umiddelbart efter fremsendt underretning:

"Jeg tænker at indkalde forældrene og tale med dem om underretningen selvfølgelig og derefter evt. pædagogisk familierådgiver i hjemmet efter § 11, da problematikken jo er afgrænset. Underretningen er jo yderst fyldestgørende, hvorfor jeg tænker allerede at kunne tænke tanken om indsatsen. Jeg kan se, at der er taget hånd om, eller ved at blive taget hånd om, de andre problematikker." (Citat fra socialrådgiver i modtagelsen, Familiegruppe Øst).

Der er desuden også indgået en aftale med modtagelsen i Familiegruppe Øst om, at de i nogle sager kan være med tidligt i sagsforløbet ved overgange fra skolesocialrådgiver til socialrådgiver i modtagelsen.

Sagen kan fordeles til en socialrådgiver, så denne kan være med til gennemgangen sammen med forældrene. Dette kan give en mere smidig overgang og mulighed for forventningsafstemning og opgavefordeling.

Ad. 5: Inddragelse af ressourcepersoner i netværk (herunder også inddragelse af børnene)

Vedr. inddragelse af børnene selv i forhold til bekymringer, er man aldrig i tvivl ved de store børn i udskoling. På mellemtrinnene kan det være svært at vurdere, om de skal deltage i samtalerne. Der er flere metoder for inddragelse af børnene, og det er vigtigt at finde den rigtige måde at gøre det på i den konkrete situation.

På Herningvejens skole har man aftalt en opgavefordeling, hvor trivselspersonen har dialogen med børnene, mens Anne Louise (socialrådgiver) har dialogen med forældrene. Nogle gange kan forløbet se anderledes ud – det afhænger af omstændighederne omkring det enkelte barn/familie. Sammen lægger de en plan for det enkelte barn, med inddragelse af øvrige ressourcepersoner på skolen, herunder de voksne som barnet i forvejen har en relation til.

Begge socialrådgivere på skolerne har åben konsultation, hvor både forældre og børn/elever kan henvende sig. Og set i forhold til det opgavemæssige fokus, som er beskrevet under de kvantitative resultater fylder kontakten med familie og herunder netværk ganske meget i dagligdagen. Det kræver dog samtidig en del indkøring, inden især forældrene får øjnene op for tilbuddet om åben konsultation eller hjælp fra socialrådgiverne på skolerne. Man er ikke vant til, at dette er en mulighed.

Fokus på inddragelse af ressourcepersoner i form af forældre, slægtninge, pårørende eller andre tæt på barnet er en tænkning, som er i udvikling, og som er varieret og i nogen grad kulturelt betinget. På Møllervangsskolen opleves ikke sjældent blandt etniske grupper, at samarbejdet med forældrene også omfatter slægtninge eller venner af familien. Og nogen gange handler det om, at netværksressourcer indgår pga. sproglige barrierer.

”Det er ofte misforstået hensyntagen, når børnene ikke inviteres med til samtalerne. Børnene ved jo godt, hvad der foregår, og de går og venter på melding fra forældrene. At inddrage børnene er udtryk for respekt overfor dem. Det kan være godt at have børnene med i samtalen, for hvad og hvor meget fortæller forældrene bagefter. Børnene sidder jo og har ondt i maven og ved at de taler om én. Når man som barn oplever at blive inddraget og lyttet til, er det ofte langt nemmere at lave holdbare løsninger”.
Citat fra Herningvej Skole

SOS-metoden er udbredt på skolerne. Metoden er med til at understøtte og motivere for inddragelse af ressourcepersoner i netværket omkring eleven. Generelt lyder det fra skolerne, at samarbejdet med socialrådgiverne i processerne, hvor SOS-metoden anvendes, er til gensidig inspiration og faglig udvikling også for skolens trivselspersonale. I tilknytning til SOS-tankegangen med fokus på, *hvad der bekymrer, hvad der fungerer og hvad der konkret kan gøres* (handleplan) anvendes også andre faglige metoder og redskaber f.eks. genogram eller tilsvarende faglige udredningsmetoder. På skolerne opleves det som en gevinst, at socialrådgivernes faglige kompetence indgår på SOS-møderne, som afholdes på skolerne.

Ad. 6: Organisering (erfaringer med ledelsesmæssig reference)

I forsøget er den ene socialrådgiver (Heidi) ledelsesmæssig forankret i PPR og den anden (Anne Louise) er forankret hos en teamleder i Familiegruppen Øst.

Vandene deles lidt i forhold til skolerne, når det handler om skolernes holdning til, hvor det er mest hensigtsmæssig med den ledelsesmæssige forankring af socialrådgiverne. Især Mellervangsskolen er klar i deres holdning om, at socialrådgiveren bør være forankret i Skoleforvaltningen. Problemet eller udfordringen i forhold til at sikre faglig kompetence og opdatering henvises der til, at dette kan løses organisatorisk via kompetencemiljøer for socialrådgiverne ansat i skoleforvaltningen eller i tilsvarende mødefora. Dette er jo allerede tilfældet med de skolesocialrådgivere, som har virket i mindst et par år.

Viceleder Kristine Klitgaard på Mellervangsskolen formulerer det sådan: "Organiseringen af en skolesocialrådgiver bør ledelsesmæssigt være tilknyttet skolen af hensyn til den ledelsesmæssige prioritering af opgaverne, som socialrådgiveren skal arbejde med. I dette projekt fylder det meget, at Anne Louise ikke må være involveret i forhold til de aktive sager i familiegruppen. Hvis ikke Elisabeth (skolesocialrådgiver på skolen) i forvejen var ansat på skolen, ville det ikke give mening. De meget tunge sager, kan vi ikke håndtere uden den faglige medvirken fra en socialrådgiver. Hvis en FB-ansættelse betyder, at vi ikke kan prioritere socialrådgiveren til at hjælpe i forhold til de tunge sager, så er det meget problematisk. I prioriteringen er det nødvendigt at kunne have fokus på de tungeste problemstillinger forud for de mindre tunge bekymringsbørn."

Desuden fremhæver hun, at en ledelsesmæssig tilknytning til familiegruppen kan betyde, at socialrådgiveren lettere kommer i klemme, hvis der er problemer med samarbejdet mellem skolen og familiegruppen. Og hun henviser til, at Elisabeth, som ledelsesmæssigt er tilknyttet skolen, er mere fri til at gå ind i sagerne.

Kristine Klitgaard lægger vægt på, at fordi de på skolen har haft en skolesocialrådgiver ansat et år før forsøgsprojektet startede op, har det været muligt og prioriteringsmæssig meningsgivende at fokusere på den tidlige forebyggende indsats vha. socialrådgiveren i projektet.

På Seminarieskolen ser skoleleder Peter Hansen gerne Heidi som en del af sit faste stab på skolen og dermed forankret på skolen, idet behovet for hendes indsats er så markant, som tilfældet er. "Når hendes primære funktion er på skolen, bør hun også ledelsesmæssigt være forankret her", udtaler han. Han er usikker på, om en ledelsesmæssig placering i én forvaltning (i FB) og opgavevaretagelse i en anden forvaltning (skoleforvaltning) vil kunne fungere hensigtsmæssigt. Organiseringen er dog i sidste ende ikke det vigtigste for ham. Det vigtigste er at få aftalt en model, hvor tingene virker.

De tre øvrige skoler tillægger brobygningen – både fagligt og relationelt - i forhold til familiegruppen en så overvejende betydning, at de finder det hensigtsmæssigt, at den ledelsesmæssige tilknytning placeres i familiegruppen. David Kowalski, viceleder på Herningvej Skole formulerer det sådan: "Hvis Anne Louise var forankret uden for familiegruppen, ville hun miste fornemmelsen for, hvad der foregår i familiegruppen, og hun ville mangle den faglige sparring fra sine kolleger i familiegruppen. Med den nuværende forankring er det muligt at fastholde fagligheden. I forhold til brobyggerfunktionen over til familiegruppen er det vigtigt, at hun er forankret i familiegruppen. Det er vigtigt, at den socialfaglige faglighed er på et højt niveau – ellers ender man med to trivselspersoner på skolen".

Alle er enige om, at det er vigtigt, at Heidi ikke har myndighed. Hvis hun var forankret i familiegruppen kunne hun let blive prioriteret til ensidigt at skulle bygge bro fra familiegruppen til skolen og ikke den modsatte vej. Det vigtigste er dog, at funktionen er tilgængelig på skolen – for det er guld, som Peter udtrykker det. Tilgængeligheden er altafgørende. (Citat fokusgruppemøde på Seminariskolen, hvor Peter Hansen er skoleleder)

Socialrådgiverne selv tillægger værdien af at være tilknyttet det faglige miljø i familiegrupperne stor betydning. Og Heidi, som i projektet er tilknyttet PPR, lægger ikke skjul på, at på sigt ville det være svært at kompensere for det faglige miljø i familiegruppen i hendes nuværende organisering. Dertil kommer værdien af brobygningen i forhold til familiegruppen, hvor forankringen i familiegruppen jo naturligt giver god mulighed for effektiv brobygning. Det handler om at være faglig ajour i forhold til den faglighed, som er i familiegruppen. Anne Louise oplever sin tilknytning til familiegruppen som afgørende vigtig af hensyn til den faglige sparring i komplekse sager.

Alle er enige om, at en socialrådgiver placeret på skolerne med fokus på en tidlig, forebyggende indsats nødvendigvis må være uden myndighedsbeføjelse. Begrundelserne er, at det skaber en højere grad af tryghed i forhold til kontakten til familierne. En myndighedsperson vil ofte have svært ved at komme i en fortrolig kontakt med familierne. Dernæst omtales også fra skolerne, at man frygter, at hvis socialrådgiveren har myndighedsfunktion, så vil dette kunne påvirke prioriteringen i retning af, at den tidlige forebyggende indsats bliver nedprioriteret under hensyn til myndighedsarbejdet i familiegruppen.

Ad. 7: Supplerende oplysninger

Fra alle skoler lyder det, at man meget nødig ser forsøget nedlagt. På Seminarieskolen har man i de seneste år oplevet en stigning i andelen af tokulturelle elever, hvorfor behovet for en socialrådgiver på skolen er endnu mere udtalt.

Fra Filstedvej Skole lyder det: "I sager med stor kompleksitet er det grundlæggende helt nødvendigt, at vi har Heidis viden i spil, således at den samlede tværfaglige indsats sikres".

Søren Madsen, skoleleder på Farstrup Skole siger: "Bare én dag om ugen gør en kæmpe forskel og kvalificerer arbejdet. PPR hjælper i forhold til skolerne, men PPR kan ikke komme ud i familierne".

Dagtilbud – kvalitative resultater

Der er gennemført i alt fem fokusgruppemøder i dagtilbuddene. Et fokusgruppemøde i hvert dagtilbud samt et møde med repræsentanter i dagplejen i Nord. Der er ikke gennemført et fokusgruppemøde med dagplejen i Aalborg Øst, idet man her er kommet senere i gang med projektet, og erfaringerne er derfor indtil videre sparsomme herfra.

Generelt gælder det for dagplejen, at pga. den særlige organisering som er gældende for dagplejen kræver det mere tid og et længere tilløb at udbrede kendskabet til mulighederne i forhold til en tidlig forebyggende indsats i dagplejen end tilfældet er i dagtilbuddene.

Ad 1: Tidlig indsats

Den tidlige indsats – dvs. indsats i forhold til børn, hvor der i dagtilbuddene er grund til bekymring om mistriksel hos børnene – er i projektet særlig fokuseret på indsatser *inden*, problemerne udvikler sig til at være sager i familiegrupperne.

I lidt forskelligt omfang har der i opstarten været fokus på alvorlige problemer, hvor der i flere tilfælde har været en aktiv sag i familiegruppen i forbindelse med mistriksel hos børn. I takt med at der er kommet mere styr på disse problemer har det været muligt at opprioritere den tidlige forebyggende indsats i forhold til bekymringsbørnene. Det har især været i dagtilbuddene i Aalborg Øst, at der i opstarten var mange alvorlige problemer.

I forhold til om indsatserne har betydet færre underretninger til familiegrupperne lyder svaret fra de to dagtilbud i Aalborg Øst, at på kort sigt har den tidlige indsats ikke reduceret antallet af underretninger til familiegruppen, idet behandlingen af bekymringsbørn i nogle tilfælde har medført, at det er blevet tydeligt, at der er grundlag for at fremsende en underretning til familiegruppen.

I lighed med skoleområdet lyder det også fra dagtilbuddene, at socialrådgivernes faglige kompetence i forhold til at arbejde med problemstillinger i familien er den afgørende faktor i forhold til nytten af deres tilstedeværelse og indsatser i dagligdagen. De to socialrådgivere er i stand til at løse opgaver, som man ikke i forvejen har personale, der kan løse i dagtilbuddene.

Socialrådgiverne bringer med deres faglighed en anden og supplerende faglighed ind i dagtilbuddene, som i de konkrete situationer med bekymringsbørn er til hjælp i dagligdagen.

Fra dagtilbuddene lyder det også, at socialrådgiverne er med til at sikre fastholdelse af en refleksion i forhold til, hvad der er normalt, og hvornår der er tale om et normskred. Alle personer bliver påvirket i forhold til deres etiske værdier – og det gælder derfor også personalet i dagtilbuddene, når man massivt påvirkes af begivenheder, hændelser og kultur, som etisk er i modsætning til, hvad der betragtes som normal i samfundet.

I praksis betyder dette, at normen for, hvad der er acceptabelt kan skride i forhold til sociale problemstillinger i tilknytning til børnene og deres familier. Dette fænomen kommer især til udtryk i samtalerne med personalet fra de to dagtilbud i Aalborg Øst. I de to dagtilbud i Aalborg Øst og dagtilbud Lindholm/Løvvang er det gennemgående at socialrådgivernes hjælp i forhold til afklaring i de konkrete sager er nyttig, og de er også med til at justere og fastlægge normen for, *hvornår* der er tale om problematikker, som kan følges op via indsatserne i børnehaven, og *hvornår* der er tale om problematikker, som hører

Efterhånden som de "tunge" sager er blevet drøftet er der gradvist blevet mere tid til de bekymringsbørn, hvor det i højere grad handler om at arbejde forebyggende i forhold til barn og familie. Det er nu muligt i højere grad at prioritere de bekymringsbørn, hvor man selv kan løse problemerne. Dette fremgår også af Lottes (socialrådgiver) aktivitetsstatistik, som for februar viser en nedgang i forhold til sager, hvor familiegruppen er involveret. Citat fra fokusgruppereferat i Dagtilbud Tornhøj

"Bentes socialfaglige kompetencer i sammenhæng med de metoder, som hun benytter sig af i dialogen både med personale og med forældre betyder generelt at bekymringsbørn bliver både hurtigere drøftet og bedre afklaret nu end tilfældet ellers har været. Isoleret set betyder dette en klar styrkelse af den tidlige indsats og samtidig betyder også en styrkelse af personalets samlede kompetenceniveau". Citat fra fokusgruppereferat fra Dagtilbud Løvvangen/Lindholm

hjemme i familiegruppen. Socialrådgiverens hjælp ved drøftelse af bekymringsbørnene, og hvad der kan eller skal gøres er af meget stor betydning i dagligdagen.

I ét af dagtilbuddene, nemlig Nørresundby/Nørre Uttrup er meldingen fra en af de pædagogiske ledere, at nogle forældre er tilbageholdende i forhold til at modtage vejledning fra en socialrådgiver, fordi man frygter systemet, som det hedder. Den pædagogiske leder oplever, at det tilsyneladende ikke er så let at ændre denne holdning med forklaringer om, at socialrådgiveren i dette tilfælde ikke har nogen myndighedsbeføjelse. Denne leder foreslår derfor, at enten nedtones begrebet socialrådgiver i markedsføringen, eller også omdøbes funktionen til en anden titel som f.eks. familievejleder. Denne problemstilling er alene blevet omtalt i Nørresundby/Nørre Uttrup samt i Dagplejen i nord.

Ad. 2: Tværfaglig koordinering

Det er fælles for de to socialrådgivere, at de er brobyggere, formidler og vejledere i forhold til hele viften af både åbne frivillige tilbud og tilbud i kommunen såkaldt lukkede tilbud eller serviceydelser i myndighedsfunktioner. Og myndighedsfunktioner er i praksis stort set alle tænkelige borgerrettede serviceydelser uanset hvilken myndighed, der er tale om. Jo mere opdateret socialrådgiverne er vedr. tilbud og serviceydelser i både den private som den offentlige sektor jo bedre.

I dagtilbuddene i Aalborg Øst indgår socialrådgiveren i et tæt samarbejde med en projektansat børnefamiliepædagog. De to udgør et lille kompetenceteam i forhold til trivselsproblematikker.

I samtalerne på fokusgruppemøderne har snitfladen mellem socialrådgiverne i dagtilbuddene og tværfagligt team været drøftet.

Der er visse snitflader mellem de opgaver, som løses af socialrådgiverne i forsøgsprojektet og de opgaver, som løses af tværfagligt team, hvor der dog indgår flere fagligheder.

Det er især tilgængeligheden hos socialrådgiverne i projektet, som fremhæves som en væsentlig og meget betydningsfuld faktor. Tilgængelighed omtales gentagne gange som værende af stor betydning i dagligdagen. Når man står med problemet i daginstitutionerne, modtager man med kort varsel en tilbagemelding, når man henvender sig til en af de to socialrådgivere i projektet. Oplevelsen er, at man får hurtig, konkret hjælp, når man henvender sig til dem.

Nytten af samarbejdet med både Lotte og børnefamiliepædagogen i forældresamarbejdet fremhæves. En af deltagerne udtrykker det sådan: "Forældrene har nogle behov, der er relateret til Lotte og andre problemer er relateret til børnefamiliepædagogen. Nogle gange samarbejder de om familier, og det giver god mening. De er pædagogernes forlængede arme, der kan noget mere end blot det pædagogiske. Citat fra fokusgruppemøde i Dagtilbud Tornhøj

Ad. 3: Konsultativ rådgivning

Det gennemgående fokus er rådgivning og vejledning om, hvad der skal gøres i situationer, hvor man i dagtilbuddene står med bekymringsbørn, hvor problemstillingen omfatter familiemæssige forhold.

Socialrådgivernes faglige forståelse for årsagerne bag bekymringerne er en vigtig faktor. I forlængelse heraf har socialrådgiverne en større metodemæssig "værktøjskasse", når det handler om hjælp, råd og vejledning om, hvad man konkret kan gøre i den enkelte situation, end man ellers har i dagtilbuddet. Og denne hjælp er nyttig, og den er tillige med til at løfte kvaliteten generelt i den pædagogiske praksis i dagtilbuddene.

Afhængig af situationen kan socialrådgiveren enten alene eller sammen med det pædagogiske personale mødes med forældrene i arbejdet med at afklare, hvad der kan gøres fremadrettet.

Ved at socialrådgiverne kan stille spørgsmål ud fra andre vinkler, bringes nye perspektiver ind i dialogen, hvilket øger klarhed over, hvordan situationen omkring et konkret barn kan håndteres fremadrettet. Samtidig opleves det som nyttigt at socialrådgiverne følger op i forhold til om processen kører som aftalt.

I nogle tilfælde kontakter socialrådgiverne forældrene for om muligt at aftale et hjemmebesøg, som normalt ligger ud over, hvad man ellers kan tilbyde i dagtilbuddene. Det sker altid efter aftale med det pædagogiske personale og forældrene. Dette afhænger dog af, hvad der er problemets fokus. Hvis der er tale om problematikker, der rækker ind i familien, vil det normalt ikke være en mulig praksis, at det pædagogiske personale kommer på besøg i hjemmet.

Organiseringen af socialrådgivernes rådgivning og vejledning er lidt forskellig mellem Aalborg Øst og i Nord. Det hører med til socialrådgivernes kerneopgave, at de tilbyder åben vejledning og prioriterer at deltage på såvel formelle forældremøder som i mere uformelle sammenhænge sammen med forældrene for på denne måde at øge synlighed og tilgængelighed over for forældregruppen.

I Aalborg øst har man valgt en model, hvor socialrådgiveren i starten har været rundt i daginstitutionerne for at orientere om projektets tilbud om rådgivning, vejledning og hjælp. Herefter har det været op til institutionerne selv at henvende sig til socialrådgiveren om hjælp i takt med, at behovet har været aktuelt. Og erfaringen har været, at socialrådgiveren i dagtilbuddet har haft meget travlt for at efterkomme efterspørgslen efter hjælp og vejledning.

I de to dagtilbud i Nord har socialrådgiveren også været rundt i institutionerne for en orientering om tilbuddet om rådgivning og vejledning mv. I dagtilbud Løvvangen/Lindholm har der været stor interesse for at bruge hende i form af hjælp, råd og vejledning. Der er aftalt en praksis, hvor hun deltager på fastlagte møder med personalet i de forskellige institutioner. På disse møder drøfter personalet de konkrete tilfælde af børn, hvor der er bekymring om mistrivsel og omsorgssvigt. Der er stor tilfredshed i dagtilbuddet med ordningen om faste aftaler om mødeaktiviteten sammen med socialrådgiveren i projektet.

Når det handler om problematikker, som rækker ind i familiens situation, har Lotte en anden indfaldsvinkel, hvor hun er i stand til at forholde sig til de socialfaglige problematikker på en anderledes kvalificeret måde end tilfældet er for det pædagogiske personale. Lottes faglighed i forhold til at kunne arbejde med problemstillinger i bredere forstand i familierne er til stor hjælp i de konkrete situationer. Lotte har via sin faglighed nogle redskaber i "sin værktøjskasse" som er anderledes nyttige i samarbejdet med familierne. Citat fra fokusgruppemøde i Dagtilbud Thornhøj.

I Dagtilbud Nørresundby/Nørre Uttrup er der indgået aftale om faste besøgsdage med halvdelen af de otte institutioner. Resten henvender sig på ad hoc-basis. Generelt opleves ikke samme intensitet i efterspørgslen efter socialrådgiverens hjælp og vejledning i Nørresundby/Nørre Uttrup, som tilfældet er de øvrige dagtilbud i forsøget.

I dagplejen Nord har Bente orienteret om tilbuddet om rådgivning, vejledning og konsultativ rådgivning i legestuerne, hvor dagplejerne mødes med børnene og nogle gange deltager dagplejerpædagogerne også. I legestuerne er der blevet undervist i "På Tværs håndbogen", i forhold til hvordan der arbejdes med børn med særlige behov, hvad der skal holdes øje med og hvad dagplejen sammen med dagplejerpædagogerne selv kan og hvornår familiegruppen skal inddrages. Selv om det har været lidt efterspørgsel på socialrådgiver i dagplejen, nævnes at det er en fordel at socialrådgiveren ikke kun ser på barnet men også har et blik for familien. Der er lavet aftale om deltagelse i legestuerne ca. én gang om måneden når de mødes.

Siden projektets start har erfaringen været, at efterspørgslen efter hjælp og vejledning har været mere intensiv i de to dagtilbud i Aalborg Øst end i de to dagtilbud i Nord.

Fælles for begge socialrådgivere er, at de anvender SOS-metoden i samarbejde med personalet og forældre i dagtilbuddene. Kendskabet til anvendelse af SOS-metoden er på lidt forskelligt niveau i daginstitutionerne, men fælles for dem er, at man klart er motiveret for at arbejde efter den systematik, som er indeholdt i SOS-metoden.

Ad. 4: Samarbejdet i forhold til familiegruppen

Funktionen som brobygger mellem dagtilbuddene og familiegrupperne opleves som værende meget vigtig. I praksis spiller den relationelle kontakt en vis betydning. Lotte, som er socialrådgiver i Aalborg Øst har tidligere været ansat i Familiegruppe Øst, hvorfor det er naturligt og let for hende at være i brobyggerfunktionen mellem familiegruppen Øst og de to dagtilbud i Øst uagtet at hun ledelsesmæssig er forankret i dagtilbuddene.

I Nord hvor Bente er socialrådgiver, er hendes ledelsesmæssige forankring placeret i Familiegruppen Nord, hvorfor brobyggerfunktionen i praksis falder meget naturlig for hendes funktion.

Effektiviteten eller nytten af brobygningsfunktionen bliver omtalt med mange eksempler i samtalerne og brobygningen opleves at gå begge veje. Socialrådgivernes indsigt i familiegruppernes dagligdag spiller naturligvis en vigtig rolle i forventningsafstemning og indsigt hen over samarbejdsfladen mellem dagtilbud og familiegruppe.

Når det handler om udarbejdelse af statusudtalelser og underretninger virker det næsten som om, at socialrådgiverne er deres "vægt værd i guld" i dagtilbuddene. Deres evne til at være præcise og skarpe i forhold til, hvad der skal skrives i disse dokumenter, bliver fremhævet igen og igen. Konkret har socialrådgiverne hjulpet med udarbejdelse af underretninger og udtalelser på en sådan måde, at bekymringen for barnet fremstår klart og tydeligt for personalet i familiegruppen. Desuden har rådgiverne deltaget på møder med forældre og i nogle tilfælde været på hjemmebesøg hos forældre for at hjælpe dem til en forståelse af indholdet i underretninger og udtalelser.

Sagerne, hvor man har underrettet familiegruppen og efterfølgende oplever, at der ikke sker noget, fylder meget i drøftelserne på fokusgruppemøderne i dagtilbuddene i Aalborg Øst. Frustrationen går bl.a. ud på,

at man har svært ved at byde familierne den uvished over en længere periode efter, der er fremsendt en underretning til familiegruppen. I sådanne situationer kan Lotte være til hjælp når hun "tager forældrene og institutionen ved hånden" og forklarer situationens alvor, og hvordan tingene hænger sammen i forhold til familiegruppen. Kunsten er at kunne bevare det gode samarbejde med familien i sådanne situationer. Jo længere tid der går, inden familien hører fra familiegruppen, des dårligere bliver vilkårene for samarbejdet. Det kommer også til at fremstå useriøst for familien. Det er vigtigt at vise, at underretningen laves for at støtte familien. Det er ofte en udfordring at navigere i sådanne situationer. Indimellem hjælper Lotte med kontakten til familiegruppen for at afklare tidsperspektivet. Dette gøres altid efter aftale med institutionen og med samtykke fra familien.

I begge dagtilbud og i dagplejen i Nord er erfaringen, at samarbejdet med Familiegruppe Nord er velfungerende.

Brobygningen fremhæves som en stor fordel i relationen til familiegruppen. Der er potentiale for udvikling på dette område, hvilket Lotte i væsentlig omfang bidrager til, lyder det fra de to dagtilbud i Aalborg Øst.

Ad. 5: Inddragelse af ressourcepersoner i netværk

De to socialrådgivere er til rådighed ved alle former for samarbejds- og mødefora sammen med familie og netværksressourcer i tilknytning til barnet. SOS-metoden anvendes hyppigt i dialogen sammen med familie og netværk.

Det opleves som en god støtte, når Bente deltager ved samtaler med forældre, og i enkelte tilfælde har hun gennemført SOS-møde med forældredeltagelse. Der bliver omtalt et konkret tilfælde, hvor der var tale om et barn og familie, som man var bekymret for. I dette tilfælde gennemførte Bente et SOS-møde sammen med familien, og dette "flyttede meget" som det udtrykkes. Bente bragte nogle andre og nye vinkler ind i samtalen, og det var godt for forældrene. Hjælpen blev håndgribelig, hvilket har bidraget til, at barnet er kommet i bedre trivsel. Citat fra fokusgruppemøde i Dagtilbud Løvvangen/Lindholm

Tilgængeligheden af socialrådgiverne betyder, at det er muligt med en effektiv tværfaglig indsats, fordi socialrådgiverne sammen med det pædagogiske personale har den tværfaglige baggrund for at kunne håndtere dialogen og samarbejdet med familien om de problemer, som kan være vanskelige at drøfte og håndtere i forhold til familiens behov.

Ved at man kommer på banen på et tidligt tidspunkt, med den nødvendige faglighed skabes der de bedst mulige chancer for at indsatsen i forhold til familien bliver så effektiv som muligt.

Det forudsætter naturligvis, at man i dagtilbuddene har den fornødne viden og faglige fokus i forhold til at kunne opspore trivselsproblemer på et tidligt tidspunkt, hvilket igen forudsætter et fagligt miljø i dagtilbudet, som understøtter en kvalificeret opsporing. Også på dette område kan socialrådgiverne være til hjælp, idet information og viden om indikatorer på tidlig opsporing er en viden, som socialrådgiverne i projektet viderefremmer i deres vejledning til personalet i dagtilbuddene.

Ad. 6: Organisering (erfaringer med ledelsesmæssig reference)

De to socialrådgivere i projektet har hver sin model for organisering. Bente i Nord har ledelsesmæssig reference til familiegrupelederen i Familiegruppen Nord, mens Lotte i Aalborg Øst har ledelsesmæssig reference til en pædagogisk leder i dagtilbuddet. Holdningerne til organisering er lidt forskellige dagtilbuddene imellem.

I Aalborg Øst er man godt tilpas med, at Lotte er organiseret hos dem. Det styrker hendes tilknytning til dagtilbuddene og hun er tættere på beslutningerne i forhold til prioriteringen af hendes indsats i dagligdagen. Vedr. brobygningen i forhold til familiegruppen ser man dette, som et anliggende, hvor der kan indgås de fornødne samarbejdsaftaler med familiegruppen, ligesom der også kan laves aftaler med familiegruppen i forhold til at sikre socialrådgiverens faglige opdatering og viden, for så vidt, at der var tale om en permanent ordning.

I dagtilbuddet Nørresundby/Nørre Uttrup er man nogenlunde på linje med synspunkterne i dagtilbuddene i Aalborg Øst. Hvis Bente var ansat i dagtilbuddet, så ville man nok være lidt strammere i forhold til at involvere hende i det, som sker i dagtilbuddet, som det udtrykkes.

Ovennævnte synspunkter bakkes ikke op i dagtilbuddet i Løvvangen/Lindholm. Her finder man, at modellen med, at Bente er forankret hos familiegrupelederen er nærmest genial, fordi det sikrer en effektiv brobygning mellem dagtilbuddet og familiegruppen. Man vedstår, at man i starten var skeptisk overfor modellen med ledelsesforankring af Bente i familiegruppen, fordi man var bange for, at familiegruppen ville "æde hende", som det udtrykkes. Altså at myndighedsfunktionen ikke ville give projektet den nødvendige prioritering, med Bente som ansat i og tilknyttet Familiegruppen Nord. Sådan er det imidlertid ikke gået. Det har tværtimod vist sig at være en meget hensigtsmæssig organisering, set med dagtilbuddets øjne.

De to socialrådgivere er selv en smule delte i dette. Bente, som er ansat i Nord, mener at modellen for hendes ansættelse er den helt rigtige. Via tilknytningen til familiegruppen fungerer brobygningen rigtig godt, og hun indgår i et fagligt kompetencemiljø i familiegruppen, som hun finder er helt nødvendig, for at hun kan fungere optimalt i jobbet.

Lotte, som er ansat i Aalborg Øst, oplever, at det fungerer fint med ledelsesmæssig forankring i dagtilbuddene. Den nuværende model for hendes organisering har styrker i forhold til relationerne til personalet i dagtilbuddene. Hendes arbejdsvilkår er aftalt sådan, at hun ikke har et egentligt domicil eller kontor. Hendes arbejdsplads er de to dagtilbud. Hun er udstyret med de fornødne IT-redskaber, som betyder, at hun hvor som helst kan sætte sig og arbejde fra sin computer. Hun er nærmest konstant i cirkulation rundt på daginstitutionerne og har efterhånden fundet ud af, hvor der fysisk er plads til, at hun kan løse diverse arbejdsopgaver på sin computer imellem aftalerne ude på institutionerne. Det betyder, at hun er meget fleksibel, og hun er nærmest maksimal tilgængelig i området, hvilket man i dagtilbuddene påskønner.

I en permanent organisering vil der imidlertid være behov for, at hun har fast/aftalt tilknytning til et kompetencemiljø inden for sit eget fagområde – gerne i tilknytning til familiegruppen. Med en sådan tilknytning til familiegruppen opnås både faglig opdatering og optimale muligheder for at være brobygger mellem dagtilbud og familiegruppe.

Der er bred enighed om, at det er helt nødvendigt, at der ikke er koblet myndighed på funktionen som socialrådgiver i dagtilbudsområderne. Der vil ikke være mulighed for at etablere den samme tillid til familierne, hvis der var tale om myndighedssocialrådgivere. Og i dagtilbud Nørresundby/Nørre Uttrup kniber det endda alligevel at opnå tilliden til familierne, idet man ikke skelner i forhold til socialrådgivere med og uden myndighed. De foreslår derfor, at titlen omdøbes til i stedet at være familievejleder.

Ad. 7: Supplerende oplysninger

Der er generel meget stor tilfredshed med forsøget. Ét dagtilbud (Nørresundby/Nørre Uttrup) bemærker, at ordningen stadig er i indkøringsfase, idet tilbuddet endnu ikke er fuldt ud kendt i hele dagtilbuddet.

Fra dagtilbuddet i Løvvangen/Lindholm er meldingen, at de oplever, at deres socialrådgiver har gjort meget for at få den daglige praksis i dagtilbuddet "ind under huden" og i tilknytning hertil været synlig for forældrene. Hendes nysgerrige blik på den pædagogiske praksis har "flyttet personalet helt vild meget", som det udtrykkes. Desuden omtales, at den interne markedsføring i form af en mere oversigtlig beskrivelse af tilbuddet måske kan være en fordel.

I dagtilbuddene Tornhøj og Smedegården har man lavet en optælling (medio februar), der viser at socialrådgiveren i området siden opstart har været i forløb jf. SEL § 11.2 med ca. 30 familier ud af de i alt 500 familier, som er tilknyttet de to dagtilbud. I ca. 1/3 af problemerne er der fundet frem til en løsning i en fremadrettet handleplan, hvilket de finder meget tilfredsstillende.

Socialrådgivernes egen oplevelse af projektet

Nedenfor er en kort opsummering fra projektets fire socialrådgivere om deres oplevelse af at være en del af projektet. På baggrund af deres erfaringer i projektet beskrives også deres anbefaling vedr. de forhold, som de mener, er vigtige at tage højde for i et fremadrettet perspektiv.

1. Opstartsprocessen
2. Det faglige behov
3. Organiseringen

Ad. 1: Opstartsprocessen

Projektet er startet op lidt forskudt. De to socialrådgivere i dagtilbuddene startede inden sommerferien (1. maj og 1. juni), mens de to socialrådgivere på skolerne startede primo august. Fælles for dem har opstarten været præget af, at det er et nyt tilbud. Definitionen af deres rolle i forhold til den organisation, hvor de har sit virke har under opstarten i nogle tilfælde været lidt udfordrende.

På skolerne har socialrådgiverne skullet finde ind i en rolle i forhold til det bestående trivselsarbejde og finde deres plads i denne organisering. I nogle tilfælde har der været behov for lidt omorganisering af arbejdet. På Mellervangsskolen viste det sig et behov for at etablere et såkaldt fraværsteam som tværfaglig platform for de opgaver, som Anne Louise løser på skolen.

I dagtilbuddene eksisterer der ikke egentlige trivselsfremmende fora eller teams indenfor dagtilbuddet. Her er projektets socialrådgivere i større udstrækning individuelt "sit eget team". De løser opgaverne lidt mere på egen hånd i tæt samarbejde med de enkelte daginstitutioner, som hver for sig udgør et kompetenceteam. Faglige problemstillinger drøftes med det pædagogiske personale i det faglige miljø i institutionerne. Kun i beskedent omfang findes der andre faglige ressourcepersoner i dagtilbuddet, som indgår i den tværfaglige sparring om løsning af opgaverne. I dagtilbuddene i Aalborg Øst er der pt. ansat en børnefamiliepædagog, som indgår trivselsarbejdet målrettet børn og familier i området.

Overvejelser vedr. organiseringen af det faglige miljø for socialrådgiverne er vigtig at forholde sig til fremadrettet. Herunder hører også, hvordan man sikrer sig, at de fastholder de faglige spidskompetencer og viden, som er afgørende for at de kan løse opgaverne i den rolle, som de tillægges i jobbet.

Definitionen af socialrådgivernes opgaver er velbeskrevet i den politisk besluttede protokol. På Møllervangsskolen var der i starten usikkerhed, idet der her var ansat i socialrådgiver i forvejen. Fælles for de fire socialrådgivere er, at de i et tæt samarbejde med de forskellige fagmiljøer har fundet frem til fornuftige og praktiske metoder for, hvordan opgaven bedst kan løses indenfor de givne præmisser.

Læren af opstartsprocessen er, at det er vigtigt, at der ledelsesmæssigt fra starten følges op i forhold til at sikre klarhed når det gælder socialrådgivernes roller og opgaveløsning i samarbejde med de faglige miljøer, hvor de har deres virke. Det hører dog med, at der er tale om et forsøg, hvor der bl.a. også afprøves forskellige organisationsmodeller, hvorfor der forventeligt er en vis usikkerhed i opstarten.

Ad. 2: Det faglige behov

Set i forhold til formålet at styrke en tidlig, helhedsorienteret og tværfaglig indsats målrettet udsatte børn er erfaringen fra projektet, at en sådan indsats både i dagtilbuddene og på skolerne kvalificerer en *social faglighed med et andet og bredere perspektiv*, end de fagligheder, der i forvejen findes i dagtilbuddene og på skolerne. I disse fagmiljøer er man naturligvis faglig fokuseret på sine kerneområder med et stærkt fokus på behovene hos børnene og eleverne.

Ved at socialrådgiverne både i skolerne og i dagtilbuddene er synlige og tilgængelige, bliver der mulighed for løbende sparring i forhold til de enkelte børn. Socialrådgiveren kan med den socialfaglige viden og metoder stille spørgsmål med henblik på at få nye synsvikler på barnet og familien og denne gennem den tværfaglige sparring bliver bekymringer, store som små, mere konkrete og tydelige og dermed giver det også flere handlemuligheder. Den tværfaglige sparring betyder generelt at bekymringsbørn både bliver hurtigere drøftet og bedre afklaret og dermed styrkes den tidlige indsats.

Gennem den tværfaglige sparring bliver personalet mere sikre på egne vurderinger og hvilke signaler der viser, at et barn har brug for hjælp. Den tværfaglige sparring giver samtidig personalet større tydelighed i forældresamarbejdet. Der har i projektet både i skolerne og i dagtilbuddene været stort behov for at have disse drøftelser, hvor den socialfaglige del også kommer i spil. Disse drøftelser har efterfølgende betydet, alt efter problemets karrater, at personalet sammen med forældrene/barnet selv har kunnet afhjælpe vanskelighederne, at der har været behov for at socialrådgiveren tilbyder familien/barnet samtaler eller at vanskelighederne har haft en sådan karakter at der har været behov for henvisning til andre eller til en underretning til Familiegruppen.

Når problematikken konkret rækker ind i familiesfæren opstår hurtigt en situation, hvor man ikke har de fornødne redskaber i værktøjskassen. Det rækker også udover kerneopgaven på skolerne og i daginstitutionerne. Både skoler og daginstitutioner er man vant til forældresamarbejdet, men når der skal tages fat på de mere følsomme emner omkring de familiære forhold og et barns mistrivsel, så opleves der et behov for sparring. Der er imidlertid situationer, hvor det desværre ikke rækker med egne redskaber og metoder i værktøjskassen, og kapaciteten i det bestående beredskab i form af sociale fagkompetencer i f.eks. trivselsforum og tværfaglig team rækker ikke tilstrækkeligt i forhold til at hjælpe med at finde løsninger i forhold til bekymringsbørn, hvor mistrivlsen har svære familiemæssige årsager.

Forsøget viser, at de socialfaglige kompetencer først for alvor kommer i spil på en givende måde, når der er tale om social faglighed af høj kvalitet i forhold til de socialfaglige behov. Høj kvalitet betyder faglig viden og faglige kompetencer på det metodemæssige plan. Høj kvalitet omfatter også viden om og forståelse for processer og metoder i familiegrupperne.

Funktionen for de projektansatte socialrådgivere, kan betragtes som en form for forpost for familiegrupperne. Socialrådgiverne i projektet beskæftiger sig med tidlig indsats, og mange af de problematikker der berøres hører slet ikke hjemme i familiegruppen. Socialrådgiverne er så tidligt inde i familien, at de tværfagligt i mange tilfælde kan nå, at hjælpe familien inden problemerne vokser sig store og behovet for en underretning opstår. Og de virker sandsynligvis også mindre "farlige" for borgerne end kollegerne i familiegruppen. Dette bevirker, at de får henvendelser, som borgerne slet ikke ville overveje at henvende sig med i familiegruppen. Det samme gør sig gældende for personalet. Denne forpostfunktion vil sandsynligvis få meget svært ved at fungere, hvis ikke man fastholder, at socialrådgiverne er i denne funktion *uden* myndighed.

Ad. 3: Organisering

I forsøgsprojektet er afprøvet forskellige modeller for ledelsesmæssig reference. Projektet har vist, at på kort sigt er modellen for ledelsesmæssig reference ikke afgørende. De fire socialrådgivere har alle oplevet forskellige udfordringer og fordele i kraft af den model, som er valgt for dem. Nuancerne i dette er beskrevet ovenfor i de kvalitative resultater.

Organisatorisk er følgende forudsætninger nødvendige, hvis socialrådgiverne skal kunne løse opgaverne, som er defineret i dette projekt optimalt:

- Tilgængeligheden er en afgørende faktor i dagligdagen.
- Organiseringen skal på sigt sikre faglig opdatering og udvikling.
- Organiseringen skal sikre en effektiv brobygning mellem skoler/dagtilbud og familiegrupperne.

At socialrådgiverne arbejder på tværs af flere enheder – hvad enten det er daginstitutioner eller skoler – bidrage positivt i styrkelsen af fagligheden. Det styrker den faglige udvikling, giver ny inspiration og hjælper til spredning af nye idéer.

Med udgangspunkt i formålet om at yde en tidlig, helhedsorienteret og tværfaglig indsats på dagtilbudsområdet samt på skolerne taler meget for, at en ledelsesmæssig forankring i familiegrupperne kombineret med en klar forventningsafstemning i forhold til de berørte skoler og dagtilbud vil betyde et løft i den tidlige forebyggende indsats. Vigtigst i denne sammenhæng er tilknytningen til kompetencemiljøet i familiegrup-

pen og mulighederne for effektiv brobygning. I tillæg hertil vil det samtidig i betydelig grad kunne øge koordineringen i opfølgning og hjælp til børnefamilier – med børn i skole og i dagtilbud – hvor der er bevilget foranstaltninger jf. Serviceloven. Familiegruppen er naturligt "næste skidt" ift. de familier hvor der har været iværksat en tidlig indsats, men hvor den ikke har været tilstrækkelig.

Erfaringsudveksling, faglig sparring og gensidig hjælp inden for gruppen af de fire socialrådgivere har været til stor nytte for dem undervejs i forløbet. På denne baggrund ser gruppen en række fordele ved en model med én fælles faglig leder for hele gruppen af socialrådgivere, der arbejder i den tidlige indsats som defineret i dette forsøg. En sådan leder vil jf. sin faglighed kunne give en fælles sparring og faglig ledelsesopfølgning i forhold til den samlede gruppe.